

Praca kamery – kadr, kąt i punkt widzenia oraz ruch

WIEDZA W PIGUŁCE

Kadr jest najmniejszą postrzegalną jednostką filmu, a kadrowanie to nic innego, jak to wybieranie takiego planu filmowego, który jest w danym ujęciu najlepszy, czyli najlepiej realizuje zamysł estetyczny, kompozycyjny, narracyjny i emocjonalny. Nie jest to neutralny gest związany z wyznaczeniem odległości między kamerą a obiektem filmowym. Określa ono schemat relacji przestrzennych, narracyjnych i emocjonalnych w filmie oraz tego, co jest wypchnięte poza kadr. Wyróżniamy następujące rodzaje kadrów: plan ogólny, plan pełny, plan amerykański, półzblizenie i zblizenie.

Kadrowanie nie jest jedynym sposobem na tworzenie relacji pomiędzy obiektywem kamery a filmowanym obiektem. Istotną rolę odgrywają również: miejsce, z którego patrzy kamera, oraz kąt filmowania. Często o wyborze punktu widzenia i kąta nachylenia kamery decyduje sama lokalizacja, ponieważ realizatorom chodzi o to, by świat przedstawiony w filmie wydawał się widzowi jak najbardziej „naturalny”. Plaża jest najczęściej filmowana z użyciem szerokich kątów. Do sceny na dachu wieżowca zostanie zastosowany punkt widzenia „z lotu ptaka”. Środki filmowe, nawet te najbardziej neutralne, determinują rytm narracji filmowej, budują nastrój, charakteryzują bohaterów, wpływają na emocje widza. Interesującym zabiegiem jest tak zwana kamera subiektywna. Jest to sposób filmowania z punktu widzenia jednego lub naprzemiennie kilku bohaterów, pozwalający na postrzeganie świata przedstawionego w taki sposób, jak widzi go bohater.

Relacje pomiędzy obiektywem kamery a filmowanym obiektem buduje również ruch kamery. We wczesnym okresie rozwoju kina, gdy twórcy nie dysponowali lekkimi, mobilnymi urządzeniami, kamera była w zasadzie statyczna i filmowała z jednego punktu widzenia. Współczesne urządzenia cyfrowe pozwalają na dowolność, która często jest wzmacniana efektami komputerowymi. Najczęściej stosowane ruchy kamery to: jazda równoległa, na-jazd lub odjazd oraz panorama. Mogą być one również niezwykle skomplikowane. Ich celem jest budowanie atmosfery oraz konstruowanie złożonych sensów danej sceny.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Kiedy analizujemy filmy, skupiamy się głównie na fabule, grze aktorskiej czy ścieżce dźwiękowej. Uczestnicy i uczestniczki będą mieli okazję spojrzeć na film z nieco innej perspektywy i skupić swą uwagę na aspektach nie mniej ważnych niż wymienione składowe obrazu filmowego. Mianowicie na pracy kamery, a dokładnie kadrowaniu, kącie i punkcie widzenia oraz ruchach kamery. Wcielą się także w role filmowców i stworzą własne, krótkie filmowe dzieła.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- potrafią wskazać najważniejsze pojęcia związane z pracą kamery;
- wiedzą, czym jest kadr i znają typy planów filmowych;

- potrafią wymienić podstawowe typy ruchu kamery oraz rodzaje wykorzystania kąta i punktu widzenia kamery;
- doskonałą umiejętność świadomego odbioru obrazu filmowego;
- doskonałą umiejętność analizy filmu;
- poznają pracę operatora filmowego.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 5 min

Forma: rozmowa

Pomoce: tablica, kreda lub marker

Zapytaj uczestników i uczestniczki, dlaczego praca kamery pełni tak ważną rolę w procesie tworzenia filmu. Na co ma wpływ jej ruch i sposób, w jaki ustawimy kadr? Oczywiście bez kamery nie byłoby możliwe zarejestrowanie materiału filmowego, a bez możliwości, jakie daje nam wykorzystanie kadrowania, efektu ruchu czy odpowiedniego punktu i kąta widzenia kamery, twórcy nie byłoby w stanie oddać w zamierzony sposób przedstawianego świata, jak i samej filmowej opowieści.

Odstoń zapisane wcześniej na tablicy najważniejsze pojęcia związane z pracą kamery (kadr, kąt i punkt widzenia kamery, kompozycja obrazu, ruch kamery). Zapowiedz, że zapoznacicie się bliżej z trzema z nich, wyłączając kompozycję obrazu, której poświęcone są osobne zajęcia (temat: Kompozycja obrazu filmowego).

2.

Czas: 15 min

Forma: praca w grupach, prezentacja

Pomoce: Typowe plany filmowe_instrukcja dla prowadzącego, koperty

Podziel uczestników i uczestniczki na dwie grupy. Każdej z nich wręcz kopertę z wydrukowanymi typowymi planami filmowymi oraz obrazującymi je kadrami z filmu „Nikt nie woła” z 1960 roku w reżyserii Kazimierza Kutza (**Typowe plany filmowe_instrukcja dla prowadzącego**). Poproś, aby każda z grup spróbowała dobrać typ kadru do odpowiedniego zdjęcia. Zaproś reprezentantów obydwu grup do przedstawienia efektów ich pracy wraz z uzasadnieniem dokonanego przyporządkowania. Na koniec podaj prawidłowe rozwiązania zadania.

3.

Czas: 10 min
Forma: rozmowa, analiza fragmentów filmów
Pomoce: Kąt i punkt widzenia kamery oraz podstawowe ruchy kamery_materiał pomocniczy, fragment filmu „Motyl i skafander” z roku 2007 w reżyserii Juliana Schnabela, fragment filmu „Sanatorium pod klepsydrą” z roku 1973 w reżyserii Wojciecha Hasa, rzutnik, laptop

Dopisz na tablicy rodzaje wykorzystania kąta i punktu widzenia kamery (na wprost, z góry, z dołu; kamera subiektywna) oraz typy ruchów kamery (równoległa, najazd lub odjazd, panorama). Omów krótko każdy z nich (**Kąt i punkt widzenia kamery oraz podstawowe ruchy kamery_materiał pomocniczy**). Podkreśl pojęcia „kamera subiektywna” i „panorama”. Odtwórz dwa fragmenty filmów: jeden prezentujący subiektywizację punktu widzenia kamery (fragment filmu „Motyl i skafander” z roku 2007 w reżyserii Juliana Schnabela, 31 MIN. 03 SEK. – 32 MIN. 10 SEK.) oraz drugi obrazujący panoramiczny typ ruchu kamery (fragment filmu „Sanatorium pod klepsydrą” z roku 1973 w reżyserii Wojciecha Hasa, 21 MIN. 29 SEK. – 25 MIN. 00 SEK.). Zapytaj uczestników i uczestniczki, który fragment prezentuje subiektywny punkt widzenia kamery, a który panoramiczny ruch kamery?

4.

Czas: 15 min
Forma: praca w grupach
Pomoce: kamery lub aparaty fotograficzne z opcją narywania filmów, laptop, rzutnik

Podziel uczestników i uczestniczki na czteroosobowe grupy. Każdej z nich wręcz kamerę lub aparat fotograficzny z możliwością nagrywania filmów. Poproś o nagranie krótkiego filmu; w przypadku pierwszej połowy grup, prezentującego subiektywizację punktu widzenia kamery; w przypadku drugiej połowy zaś, panoramiczny typ ruchu kamery. Podaj także grupom wybrany przez siebie temat filmiku (ten sam dla wszystkich); opis scenki, która ma zostać nagrana oraz przygotowany wcześniej do niej, dialog bohaterów. Obejrzyjcie wspólnie gotowe prace wszystkich grup. Jeśli starczy czasu, omów z uczestniczkami i uczestnikami to, jak zmienia się rozumienie i odbiór scenki w zależności od zastosowanego ruchu kamery.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- znają najważniejsze pojęcia związane z pracą kamery?
- rozumieją, czym jest kadr i znają typy planów filmowych?
- wiedzą, jakie są podstawowe typy ruchu kamery oraz rodzaje wykorzystania kąta i punktu widzenia kamery?
- potrafią dokonać podstawowej analizy filmu?
- znają specyfikę pracy operatora filmowego?

Opcje dodatkowe

Jeśli masz więcej czasu, zaproponuj wszystkim grupom nagranie dodatkowych filmików wykorzystujących w przypadku pierwszej połowy grup ujęcia z dołu i z góry, a w przypadku drugiej połowy grup – równoległy ruch kamery oraz najazd lub odjazd kamery.

MATERIAŁY

- Typowe plany filmowe_instrukcja dla prowadzącego
- Kąt i punkt widzenia kamery oraz podstawowe ruchy kamery_materiał pomocniczy

ZADANIE DLA UCZNIA

Zaznacz prawidłową odpowiedź:

Zadanie 1.

Zaznacz prawidłową odpowiedź:

- Kamera...
 - ☒ rejestruje materiał filmowy
 - ☐ reżyseruje film
 - ☐ służy do montażu materiału filmowego
- Kadrowanie to...
 - ☐ zbliżenie lub oddalenie
 - ☒ wybieranie planu filmowego
 - ☐ ruch kamery
- Do podstawowych ruchów kamery nie należy...
 - ☐ ruch równoległy
 - ☐ panorama
 - ☒ perspektywa żabia
- Do typowych planów filmowych nie należy...
 - ☐ półzbliżenie
 - ☒ plan zdjęciowy
 - ☐ plan pełny
- Kamera subiektywna pokazuje obraz...
 - ☐ z lotu ptaka
 - ☐ z oddalenia
 - ☒ z perspektywy bohatera lub bohaterów filmu

SŁOWNICZEK

- **praca kamery:**
- **plan filmowy: kadr: kamera subiektywna:**

CZYTELNIA

- Joseph V. Mascelli, 5 tajemnic warsztatu filmowego, Wydawnictwo Wojciech Marzec, Warszawa 2007.
- Blog Kamera Akcja [online], KameraAkcja.com [dostęp: 30.10.2014], dostępny w Internecie: <http://kameraakcja.com/45/podstawy-filmowania-ruch-kamery>.

Tekst: Eliza Hetkowska, scenariusz: Anna Walczak, konsultacja merytoryczna: Wojciech Michera. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/praca-kamery-kadr-kat/>.

Publikacja przygotowana w ramach współpracy z Centrum Otwartej i Multimedialnej Edukacji Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie kursu "Film jako opowieść".